19/02/2022

Σκέψεις και προτάσεις για την αναβίωση της τιμής των Αγίων των Αθηνών

/ Γνώμες

Επ’ευκαιρία της εορτής της μνήμης της αγίας ενδόξου οσιομάρτυρος Φιλοθέης της Αθηναίας παρατίθενται παρακάτω σκέψεις και προτάσεις για την περαιτέρω αναβίωση και τόνωση της τιμής των αγίων που σχετίζονται με το περιώνυμο “κλεινόν άστυ” των Αθηνών, αλλά και την ευρύτερη αττική γη. Οι σκέψεις και οι προτάσεις επικεντρώνονται στους παρακάτω δύο τομείς: 1.Ανάγκη προβολής των υπαρχόντων ναών και χώρων που σχετίζονται με τους εν Αθήναις αγίους και καθιέρωση νέων πανηγύρεων προς τιμήν Αθηναίων αγίων,καθώς και κοινού εορτασμού τους.

Η αύξηση του πληθυσμού στο Λεκανοπέδιο της Αττικής κατά τις τελευταίες δεκαετίες με την εγκατάσταση κατοίκων από διάφορες περιοχές της Ελλάδος, αλλά και από το εξωτερικό, σε συνδυασμό και με την έλλειψη ενδιαφέροντος από

πολλούς διαφορετικούς φορείς, είχε ως αποτέλεσμα τη μη προβολή των λατρευτικών χώρων, οι οποίοι σχετίζονται με Αθηναίους αγίους.Έτσι η εορτή του πολιούχου των Αθηνών, αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, στον θεμελιωθέντα το 1925 και εγκαινιασθέντα το 1931 ομώνυμο μεγαλοπρεπή Ιερό Ναό επί της οδού Σκουφά, παρουσιάζει απογοητευτική εικόνα αναφορικά με τη συμμετοχή των κατοίκων των Αθηνών.Μάλιστα πολλοί εξ αυτών δεν γνωρίζουν ότι **ο άγιος Διονύσιος είναι ο επίσημα κηρυχθείς από το 1936 πολιούχος** της πόλεως και συνεπώς δεν τον αισθάνονται ως δικό τους άγιο, δεδομένου ότι και η εορτή του στις 3 Οκτωβρίου αποτελεί αργία μόνο για τα σχολεία εντός των ορίων του δήμου Αθηναίων.

Παράλληλα, **και ο ίδιος ο Ναός δεν διαθέτει για τους προσερχόμενους χριστιανούς κάποιο φυλλάδιο ή έστω μια χάρτινη εικόνα που να προβάλλει τον επιφανή αυτόν άγιο των Αθηνών και τον ομώνυμο περικαλλή Ιερό Ναό, σε αντίθεση με τους εμβληματικούς Ιερούς Ναούς του Αγίου Δημητρίου Πολιούχου Θεσσαλονίκης και του Αγίου Ανδρέου Πολιούχου Πατρών**.

Γι’αυτό θα πρέπει να καταβληθεί μια συνειδητή προσπάθεια για την προβολή του πολιούχου αγίου των Αθηνών, καθώς και για την τόνωση του ετήσιου εορτασμού της μνήμης του. Καθίσταται επίσης αναγκαία η περαιτέρω προβολή των λατρευτικών χώρων που σχετίζονται με την “κυρά των Αθηνών”,όπως αποκαλείται η **αγία Φιλοθέη** και στους οποίους τιμάται η μνήμη της (Καθεδρικός Ιερός Ναός Αθηνών, Ιερός Ναός Αγίας Φιλοθέης δήμου Φιλοθέης, Μετόχιο Καλογρέζης,το οποίο πλέον έχει ανασυσταθεί σε ανδρώα Μονή,Μετόχιο Πατησίων), όπως και αυτών που τιμούν τον άγιο νεομάρτυρα **Μιχαήλ τον Πακνανά** (Ιεροί Ναοί Αναλήψεως Κυρίου Ν.Κόσμου και **Αγίου Φιλίππου Βλασσαρούς**, καθώς και ο αρχαιολογικός χώρος των Στύλων του Ολυμπίου Διός που αποτελεί και τον τόπο μαρτυρίου του νεομάρτυρος,όπου κατ’έτος στις 9 Ιουλίου τελείται υπαίθρια Θεία Λειτουργία προς τιμήν του).

Θα πρέπει επίσης να καταβληθεί φιλότιμη προσπάθεια, ώστε να γνωρίσουν περισσότεροι κάτοικοι των Αθηνών τόσο τον **άγιο Νικόλαο τον Πλανά**,του οποίου τα ιερά λείψανα φυλάσσονται στον Ιερό Ναό Αγίου Ιωάννου Κυνηγού οδού Βουλιαγμένης, όπου και τιμάται η μνήμη του,αφού στον πρώτο παλαιό ναό διηκόνησε ως εφημέριος, όσο και το παρακείμενο από τον ιστορικό Ιερό Ναό Αγίων Ισιδώρων Σπήλαιο του **Αγίου Αριστείδου** στον Λόφο του Λυκαβηττού, όπου προσερχόταν για προσευχή ο ένδοξος αυτός Αθηναίος φιλόσοφος, απολογητής και μάρτυς του 2ου μ.Χ.αιώνα. Παράλληλα θα πρέπει να καθιερωθούν νέες πανηγύρεις προς τιμήν Αθηναίων αγίων, οι οποίοι λατρευτικά είναι παντελώς άγνωστοι στα

όρια της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών.

Μέχρι σήμερα δεν υπάρχει ναός σε ολόκληρη την περιφέρεια της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών, στον οποίο να τελείται Πανηγυρική Θεία Λειτουργία στις 4 Οκτωβρίου επί τη μνήμη του αγίου Ιεροθέου πρώτου Επισκόπου των Αθηνών, στις 4 Ιουλίου επί τη μνήμη του αγί-ου Μιχαήλ του Χωνιάτου Μητροπολίτου Αθηνών, στις 13 Σεπτεμβρίου επί τη μνήμη του αγί-ου Αριστείδου του Αθηναίου φιλοσόφου, απολογητού και μάρτυρος,στις 26 Ιανουάριου επί τη μνήμη του οσίου Κλήμεντος του Αθηναίου του εν Σαγματείω όρει, στις 5 Φεβρουαρίου επί τη μνήμη του αγί-ου νεομάρτυρος Αντωνίου του Αθηναίου ή στις 7 Αυγούστου επί τη μνήμη του εξ Αθηνών αγίου Θεοδοσίου του νέου και ιαματικού,του εν τη επαρχία του Άργους ασκήσαντος.

Έτσι για να τιμήσει ένας χριστιανός τους παραπάνω αγίους είτε πρέπει να αναζητήσει ναούς στην υπόλοιπη Αττική, εκτός των ορίων της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών,είτε να μεταβεί εκτός Αττικής. Υπάρχει βέβαια και η περίπτωση να μην τιμάται ένας Αθηναίος άγιος σε κανένα σημείο της ελληνικής επικράτειας. Έτσι κατά την εορτή του **αγίου Ιεροθέου** πρέπει να μεταβεί στον ομώνυμο Ιερό Ναό του Περιστερίου ή στην ομώνυμη Ιερά Μονή των Μεγάρων, ενώ κατά την **εορτή του αγίου Θεοδοσίου ή του οσίου Κλήμεντος** πρέπει να μεταβεί αντίστοιχα στην ομώνυμη Ιερά Μονή της Αργολίδος ή στην Ιερά Μονή Σαγματά της Βοιωτίας,προκειμένου να τιμήσει τους εν λόγω Αθηναίους αγίους. Γι’αυτό καθίσταται αναγκαία η καθιέρωση νέων πανηγύρεων προς τιμήν Αθηναίων αγίων που δεν διαθέτουν ναό επ’ονόματί τους,προκειμένου να τους αποδοθεί η πρέπουσα τιμή και μ’αυτόν τον τρόπο να καταστούν ευρύτερα γνωστοί στους εν Αθήναις διαβιούντες.Προς αυτή την κατεύθυνση θα ήταν ωφέλιμο ναοί της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών να ανακηρύξουν ως δεύτερο προστάτη τους έναν από τους πολλούς αγίους που διέλαμψαν στην Αποστολική Εκκλησία των Αθηνών.

Σ’αυτή την περίπτωση θα πρέπει να επιδειχθεί ιδιαίτερη προσοχή, ώστε να επιλεγούν Αθηναίοι άγιοι που δεν θα αποδυναμώσουν τις ήδη θεσπισμένες πανηγύρεις προς τιμήν Αθηναίων αγίων σε ναούς, όπως της αγίας Φιλοθέης στον Καθεδρικό Ιερό Ναό Αθηνών ή του αγίου Νικολάου του Πλανά στον Ιερό Ναό Αγίου Ιωάννου Κυνηγού οδού Βουλιαγμένης. Παράλληλα για να γνωρίσουν οι κάτοικοι του Λεκανοπεδίου της Αττικής όσο το δυνατόν περισσότερους και λιγότερο γνωστούς Αθηναίους αγίους, καλό θα ήταν να αποτραπεί η επιλογή αγίων που είναι ευρύτατα γνωστοί στο χριστεπώνυμο πλήρωμα, όπως ο διδάξας στην Αθήνα άγιος Νεκτάριος ο θαυματουργός. Ο εν λόγω ιδιαίτερα λαοφιλής άγιος της Ορθοδόξου Εκκλησίας τιμάται ήδη με ομώνυμα παρεκκλήσια και πανηγύρεις τόσο σε αρκετούς ναούς της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών (Αγία Μαρίνα Ηλιουπόλεως, Κοίμηση

Θεοτόκου Κολοκυνθούς,Άγιος Νικόλαος Καλλιθέας, Αγία Μαρίνα Άνω Ιλισίων, Άγιος Νικόλαος Πευκακίων,Άγιος Βασίλειος Μπραχαμίου, Άγιος Νικόλαος Χαλανδρίου, Στέγη Γερόντων Αγίας Παρασκευής) όσο και σε ομώνυμους ναούς στην υπόλοιπη Αττική (Ν.Ηράκλειο, Κηφισιά, Χαϊδάρι, Αγία Τριάδα Πειραιώς,Καμάριζα Λαυρίου,ομώνυμη Μονή στον Γέρακα), ενώ επί τη μνήμη του στις 9 Νοεμβρίου τελείται ανελλιπώς Θεία Λειτουργία σε όλους ανεξαιρέτως τους ναούς της Αττικής.Απεναντίας άγιοι που διέλαμψαν στην Αθήνα διερχόμενοι από άλλους τόπους,όπως ο όσιος Νίκων ο Μετανοείτε και ο όσιος Λουκάς ο εν Στειρίω, οι οποίοι τιμούνται ιδιαιτέρως στη Λακωνία και τη Βοιωτία αντίστοιχα,θα άξιζε να καθιερωθεί εορτή προς τι-μήν τους σε κάποιον ναό των Αθηνών.

Παράλληλα ο Ιερός Ναός του Αγίου Γεωργίου Ν.Ψυχικού θα μπορούσε να καθιερώσει ως δεύτερη πανήγυρή του την εορτή του **αγί-ου Μιχαήλ του Χωνιάτου Μητροπολίτου Αθηνών**, δεδομένου ότι ο Προϊστάμενος του Ναού φέρει το όνομά του και πρόσφατα επιμελήθηκε την έκδοση της Ιεράς Ακολουθίας του.Στα πλαίσια της γνωριμίας των κατοίκων των Αθηνών με τους πολυάριθμους αγίους της ιστορικής αττικής γης θα πρέπει να καθιερωθεί μια νέα ημερομηνία εορτασμού της Συνάξεως πάντων των εν Αθήναις αγίων. Ως γνωστόν με απόφαση του αοιδίμου Αρχιεπισκόπου Αθηνών και πάσης Ελλάδος κυρού Χριστοδούλου είχε θεσπισθεί η 12η Οκτωβρίου ως ημέρα εορτασμού πάντων των Αθηναίων αγίων, επειδή την ημέρα εκείνη είναι η επέτειος της απελευθέρωσης των Αθηνών από την κατοχή των γερμανικών στρατευμάτων κατά το έτος 1944. Όμως εκτός από τον εορτασμό που τελείται συνήθως την πλησιέστερη Κυριακή με την 12η Οκτωβρίου στον ιστορικό Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Παντανάσσης Μοναστηρακίου Αθηνών, χωρίς όμως να έχει την απαιτούμενη συμμετοχή, αφού οι περισσότεροι Αθηναίοι δεν το γνωρίζουν, δεν εορτάζονται οι εν Αθήναις άγιοι σε κάποιον κεντρικό Ναό των Αθηνών κατ’αντιστοιχία με τον εορτασμό των τοπικών αγίων που έχει θεσπισθεί σε άλλες Μητροπόλεις της Εκκλησίας της Ελλάδος.

Επιπλέον η χρονική περίοδος του πρώτου δεκαπενθημέρου του Οκτωβρίου συμπίπτει πάντα με τη σύγκλιση της Ιεραρχίας, κατά την οποία λαμβάνουν χώρα συνήθως οι εκλογές και οι χειροτονίες των νέων αρχιερέων για τις χηρεύουσες Ιερές Μητροπόλεις. Το γεγονός αυτό εκ των πραγμάτων μετατοπίζει το εκκλησιαστικό ενδιαφέρον σε άλλα επίπεδα. Γι’αυτό και προτείνεται η μετάθεση της εορτής για την πρώτη Κυριακή μετά την εορτή της αγίας Φιλοθέης της Αθηναίας,η οποία τιμάται στις 19 Φεβρουαρίου, με επίκεντρο του εορτασμού τον Ιερό Ναό του πολιούχου των Αθηνών, Αγίου Διονυσίου του Αρεοπαγίτου, για δύο λόγους. Πρωτίστως για να συνειδητοποιήσουν οι κάτοικοι των Αθηνών ότι ο εορτασμός λαμβάνει χώρα στον Ναό του πολιούχου αγίου των Αθηνών,ο οποίος είναι ένας αντιπροσωπευτικός και επιφανής Αθηναίος άγιος, αλλά και για να

υπάρχει χρονική απόσταση μεταξύ της πανηγύρεως του Ναού επί τη μνήμη του αγί-ου στις 3 Οκτωβρίου και της εορτής της Συνάξεως των Αθηναίων αγίων τον Φεβρουάριο.

Απεναντίας η πιθανή καθιέρωση του εορτασμού πάντων των εν Αθήναις αγίων στον Καθεδρικό Ναό Ευαγγελισμού Θεοτόκου Αθηνών την Κυριακή μετά την 19η Φεβρουαρίου θα μπορούσε να μην έχει ιδιαίτερη ανταπόκριση και συμμετοχή από τους κατοίκους των Αθηνών, αφού ως γνωστόν η επίσημη πανήγυρη του Ναού τελείται επί τη μνήμη της αγίας Φιλοθέης στις 19 Φεβρουαρίου.Αυτό θα οδηγούσε στην τέλεση δύο πανηγύρεων στον ίδιο Ναό μέσα σε χρονικό διάστημα ολίγων μόνο ημερών,σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις και με τη διαφορά μιας μόνο ημέρας, όπως κατά το τρέχον έτος 2022. 2. Γνωριμία με τους Αθηναίους αγίους μέσω της εικονογραφίας και της υμνογραφίας τους. Στα πλαίσια της περαιτέρω γνωριμίας των κατοίκων των Αθηνών με τους αγίους που διέλαμψαν στο περιώνυμο “κλεινόν άστυ”,αλλά και στην ευρύτερη αττική γη,θα πρέπει να ιστορηθεί εκ νέου φορητή εικόνα της Συναξέως πάντων των εν Αθήναις αγίων, στην οποία να συμπεριληφθούν όλοι οι καταγεγραμμένοι άγιοι της αττικής γης,μεταξύ αυτών και οι άγιοι Πορφύριος ο Καυσοκαλυβίτης,Εφραίμ ο εν τω όρει των Αμώμων, Φλέγων Επίσκοπος Μαραθώνος και Αθανάσιος ο Χαμακιώτης ο εν Αμαρουσίω και Ροδοπόλει,για τον οποίο αναμένεται η επίσημη αγιοκατάταξη από το Οικουμενικό Πατριαρχείο κατόπιν αιτήματος του Οικείου Μητροπολίτου Κηφισίας κ.Κυρίλλου.

Η νέα αυτή ιστορηθείσα εικόνα θα πρέπει να ανατυπωθεί σε πολλαπλά αντίτυπα, τα οποία να διανεμηθούν σε όλους τους ενοριακούς ναούς της Ιεράς Αρχιεπισκοπής Αθηνών και της ευρύτερης περιοχής της Αττικής, καθώς και σε κάρτα διαστάσεων 10×15,η οποία να διανέμεται ως ευλογία στους εκκλησιαζόμενους κάθε ενορίας, καθώς και στα κατηχητικά σχολεία των ενοριών. Προς διάδοση των Αθηναίων αγίων θα πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια ιστόρησής τους στους ναούς που δεν έχουν ολοκληρώσει ακόμη την εικονογράφησή τους,ώστε να καταστούν γνωστοί στο χριστεπώνυμο πλήρωμα. Προς επίτευξη αυτού του σκοπού θα πρέπει να προβληθούν και να μελετηθούν οι ήδη υπάρχουσες εικονογραφικές παραστάσεις που απεικονίζουν τους εν Αθήναις αγίους.Συγκεκριμένα η Σύναξη των Αθηναίων αγίων απεικονίζεται σε φορητή εικόνα στον Ιερό Ναό Αγίας Φιλοθέης δήμου Φιλοθέης και σε τοιχογραφία στον Ιερό Ναό Αγίας Φιλοθέης Διώνης Πικερμίου, αμφότερα έργα του αγιογράφου Δημητρίου Τζοβάρα,όπως και σε τοιχογραφίες στο Καθολικό της Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Παπάγου και στον Ιερό Ναό Αγίου Γεωργίου Μακρυγιάννη Αθηνών,ο οποίος βρίσκεται στον αύλειο χώρο του Μουσείου Ακροπόλεως.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και παλαιά εικόνα των Αθηναίων αγίων στον Ιερό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Παντανάσσης Μοναστηρακίου Αθηνών

, ενώ τα τελευταία χρόνια ανατέθηκε στον καταξιωμένο **Χίο αγιογράφο Μάρκο Τσαμπλάκο** να ιστορήσει δώδεκα φορητές εικόνες με τους Αθηναίους αγίους κάθε μηνός για λογαριασμό του ιστορικού Ναού της Παναγίας Παντανάσσης.Έτσι ο προσκυνητής που εισέρχεται στον εν λόγω Ναό του ιστορικού κέντρου των Αθηνών, έχει την ευκαιρία να γνωρίζει τους αγίους που εορτάζουν κάθε μήνα, αφού η αντίστοιχη εικόνα τίθεται προς προσκύνηση.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο αείμνηστος μικρασιάτης αγιογράφος **Φώτης Κόντογλου** έχει ιστορήσει με δική του πρωτοβουλία στον Ιερό Ναό Αγίου Νικολάου Κάτω Πατησίων (οδού Αχαρνών),ο οποίος αποτελεί και το τελευταίο μεγάλο ζωγραφικό του έργο, δέκα Αθηναίους αγίους, άλλους με τη μορφή στρογγυλών μεταλλίων και άλλους σε μπούστο ή και ολόσωμους. Συγκεκριμένα εισερχόμενος ο προσκυνητής στον Ναό αντικρίζει στη δεξιά πλευρά τον άγιο Αριστείδη, την αγία Φιλοθέη, τον άγιο Διονύσιο Αρεοπαγίτη,τον άγιο Ιερόθεο, τον άγιο Μηνά τον καλλικέλαδο,τον άγιο Μάρκο τον ασκητή, τον άγιο Μιχαήλ τον κηπουρό και τον άγιο Νάρκισσο.

Σε άλλο σημείο του Ναού έχει ιστορηθεί ο **άγιος Λεωνίδης Επίσκοπος Αθηνών**, ενώ πάνω από τον μαρμάρινο άμβωνα έχει ιστορηθεί **ο άγιος Τιμόθεος Επίσκοπος Ευρίπου**, ο και κτίτωρ της Ιεράς Μονής Κοιμήσεως Θεοτόκου Πεντέλης. Αξιοσημείωτη είναι και η ιστόρηση Αθηναίων αγίων σε στρογγυλά μετάλλια από τον Δημήτριο Σουκαρά στον ιστορικό Ιερό Ναό Αγίας Φωτεινής Ιλισσού που βρίσκεται πλησίον του αρχαιολογικού χώρου των Στύλων του Ολυμπίου Διός.Καλλιτεχνικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης στον κεκοσμημένο με περίτεχνα ψηφιδωτά Ιερό Ναό Αγίου Ανδρέου δήμου Αγίας Παρασκευής Αττικής οι πέντε ψηφιδωτές τοιχογραφίες που απεικονίζουν τους πέντε αντιπροσωπευτικότερους Αθηναίους αγίους, οι οποίοι γεννήθηκαν, έζησαν και τελείωσαν την επίγεια πορεία τους στην περιώνυμη πόλη των Αθηνών. Συγκεκριμένα οι άγιοι Διονύσιος ο Αρεοπαγίτης και Ιερόθεος πρώτος Επίσκοπος Αθηνών απεικονίζονται σε ολόσωμες παραστάσεις, οι δε άγιοι Αριστείδης ο φιλόσοφος, Μιχαήλ ο Πακνανάς και Φιλοθέη η Αθηναία απεικονίζονται σε στρογγυλά μετάλλια.

Στο πλαίσιο της προβολής των αγίων των Αθηνών και της απόδοσης της πρέπουσας τιμής προς αυτούς θα πρέπει επίσης να συγκεντρωθούν όλα τα υμνογραφικά κείμενα που έχουν μέχρι σήμερα ποιηθεί προς τιμήν τους , τόσο εκείνα που αναφέρονται μεμονωμένα σε κάθε άγιο της Αποστολικής Εκκλησίας των Αθηνών όσο και οι υπάρχουσες ακολουθίες της εορτής της Συνάξεως των Αθηναίων αγίων, προβαίνοντας στις απαραίτητες συμπληρώσεις, ώστε να συμπεριληφθούν όλοι οι εν Αθήναις και εν Αττική διαλάμψαντες άγιοι.

Η συγκέντρωση του πολύτιμου αυτού υμνογραφικού υλικού θα αποτελέσει τη βάση για τη σύνταξη ενός πολυσέλιδου αθηναϊκού λειμωναρίου,το οποίο θα εμπεριέχει όλα τα υμνογραφικά κείμενα που αναφέρονται στους Αθηναίους αγίους.Το όλο εγχείρημα απαιτεί λεπτομερή έρευνα και μελέτη, ώστε να συγκεντρωθούν με επιμέλεια όλες οι υπάρχουσες Ακολουθίες προς δόξαν Θεού και προς προβολή πάντων των εν Αθήναις αγίων.

Αριστείδης Γ. Θεοδωρόπουλος Εκπαιδευτικός

Φωτογραφία: Η Σύναξις των εν Αθήναις Αγίων. Τοιχογραφία στο Καθολικό της Ιεράς Μονής Αγίου Ιωάννου Θεολόγου Παπάγου.